

Š. 4/41
F. L. F.

Druhé výročí zářijové tragedie

— „Jestliže mi tedy vy, jako velitelé našich armád, dnes řeknete že nemáme žádných vážných nadějí býti v nadcházející válce vítězi, pak tedy požádám Polsko, aby odevzdalo Gdansk a Koridor Německu. Jsem si plně vědom nebezpečí, kterému se vystavuji při tomto činu. Řeknou o mně, že jsem zradil Polsko právě tak, jako jsem před tím zradil Československo. . . .“

George Bonnet, v srpnu 1939.

— „Pane, je mně dobře znám důvod, proč nemůžete odeslat své ultimatum před polednem. My jsme však nepřevzali vůči panu hraběti Ciano stejné závazky a jsme proto nuceni zaslat naše ultimatum ještě tohoto rána. . . . Dolní sněmovna se má sejítí dnes v poledne a jestliže by pan Ministerský předseda vstoupil na tribunu aniž by splnil závazky dané Polsku, mohl by se setkat s jednomyslným projevem rozhořčení. . . .“

Lord Halifax Georges Bonnetovi 3. září 1939
v 9 hod. ráno telefonem.

Taková byla atmosféra ve Foreign Office a na Quai d'Orsay v době, kdy hrdinné polské armády krvácejí pod Czenstochovou, u Katovic a Krolewskej Huty a u Ostrolenky, v době, kdy německé „rytířské“ letectvo bombarduje nejenom vojenské a letecké cíle, ale asi 20 otevřených měst nemluvě o přístavu Gdyni, Krakově, Lwově, Katovicích a Varšavě, v době, kdy bezbranné polské civilní obyvatelstvo bylo nelítostně ostřelováno z přízemně létajících Messerschmidtů. Nelidským kontrastem Hitlerovo-Goebbelsovského propagačního tvrzení o útocích „výlučně na vojenské cíle“ je výpověď jednoho ze zajatých německých pilotů, když byl otázan, proč bombardují otevřená města a vesnice a ostřelují obyvatelstvo i na polích: „Dostali jsme rozkaz: střílejte do všeho co stojí nebo utíká.“

Ve třetím dnu války, kdy se musí polské vrchní velení rozhodnout k vydání rozkazu pro ústup do připravených posic obrany, je sice pro polské armády v poli situace velmi vážná, ale není ještě ztracena. Aktivní plnění smluvních

e. 4/41
závazků obou Spojenců, kteří vyhlásují barbarskému lupiči válku s odstupem šesti hodin, mohlo udržeti polskou obranu na čáře řek Bugu, Sanu a Wisly. Pasivita spojeneckých vojsk i politiků po celé zemi byla vinou tragedie nejen polské, ale i evropské.

Když dne 14. března 1939 vetchý pražský stařec podepisuje v novém říšském kancléřství „se zlomeným srdcem“ ale s právníkym vědomím neústavního činu vydání státu do rukou gangstera z Berchtesgadenu otevírají se zvolna oči evropské veřejnosti.

Když o několik hodin po té staříčků Monsignor s rukama sepiatýma k Bohu vyhlásuje „slobodu slovenského státu“, začínají zvolna chápat situaci ve Foreign Office, na Quai d'Orsay, ale i v Belwederu.

Když 15. března 1939 hunské hordy obsazují Prahu, pan Neville Chamberlain je hluboce rozhořčen nad nesplněním slova svého mnichovského partnera, Paříž a Moskva protestují, ale ve varšavském Belwederu si uvědomují tvrdý význam Masarykovy věty, že „bez svobodného Československa nebude ani svobodné Polsko“.

Situace spěje rychlým tempem k válce. Ihned po obsazení Čech a Moravy jsou v tisku zprávy z velmi dobře informovaných pramenů kolem Wilhelmstrasse o rozhovorech, které měl v druhé polovině března 1939 ministr Ribbentrop s polským velvyslancem v Berlíně. Z obsahu těchto rozmluv se uvádělo, že říšská vláda žádá: 1.) zřeknutí se práv polských ve Svobodném Městě Gdánsku, což mělo znamenat celkový návrat tohoto města do rámce III. Říše, 2.) vyslovení souhlasu polské vlády s utvořením 25 km širokého území pod německou svrchovaností, jdoucího polským Pomořím, aby se na tomto území vybudovala autostrada, spojující německé Pomoří s Východními Prusy, a jako třetí bod se uváděla žádost, aby Polsko přistoupilo k paktu proti Kominterně. Zprávy nebyly oficiálně popřeny a jak se později ukázalo byly pravdivé. Polská vláda na tyto návrhy musila odpovědět samozřejmě záporně s odůvodněním, že první bod není pouze jeho zájmem, ale že spadá před Radu Společnosti Národů, která měla v Gdanskú svého Vysokého Komisaře a jediná byla v této věci oprávněna rozhodovat. Druhý bod podmínek dotýkal se natolik otázky polské nezávislosti a integrity polského území, že žádná polská vláda nebyla by mohla před národem odůvodniti ponechání Německu volné ruky na území, které znamenalo životní tepnu jeho zahraničního obchodu, řízeného mořskou cestou. Třetí bod byl pro polskou vládu nepřijatelný, poněvadž by byl

odporoval zásadám polské zahraniční politiky vůči jeho sousedu na východě, vyjádřeným nejen v řížském míru z r. 1921, ale hlavně ve smlouvách mezi Polskem a vládou SSSR z roku 1932 a 1933.

Polsko, které se zapojilo do soustavy bezpečnosti a organisace míru poversaillské Evropy jako členský stát S.N. bylo mezinárodně-politicky zajištěno smlouvou s Francií, která — právě tak jako smlouva čs. — francouzská — byla výlučně obranného charakteru a její právní účinnost začínala chvílí napadení jednoho z kontrahentů Německem. Podobnou smlouvou bylo Polsko zajištěno s Rumunskem pro případ napadení z východu. Se všemi ostatními sousedy bylo Polsko vázáno paktem o neútočení. Mluvilo-li se tolik o polsko-německém paktu o neútočení je nutno tento pochopit, ač si ponecháváme výhradu tvrzení, že to byl s polské strany první krok porušení versaillských zásad. Po německém aktu remilitarisace východního Porýní, jemuž Francie nehodlala zabrániti, ač se dotýkal jejich životních zájmů, po odmítnutí polského upozornění na nebezpečí pro budoucí mír Evropy, vyplývající z nového režimu německé diktatury a nutnosti ozbrojených eventualně preventivních opatření se strany těch států, které měly smluvně vázané zájmy na bezpečnosti vůči Německu, rozhodlo se Polsko k zaujetí vlastní linie zahraničně-politického zajištění vůči Německu. Pakt o neútočení byl určitou formou vyjádřená nedůvěra v ochotu pomoci Francie svým spojencům na východě v případě nutného zájmu těchto, když neprojevila pevnost v hájení vlastních zájmů na svém pohraničí. Vývoj událostí dal bohužel této thesi velmi tvrdě za pravdu. Garancie, dané Polsku se strany Velké Britanie byly v květnu 1939 — po trpkých zkušenostech s dodržováním mnichovské úmluvy — změněny na pevnou smlouvu vojenského charakteru, která zajišťovala integritu polského území. Přes to, že dávala Polsku širokou možnost svobodného rozhodnutí pokud se týče okamžiku ohrožení, měla vstoupiti v platnost až po vyčerpání všech prostředků a cest mírového dorozumění. Proto také rozhovory vedoucích osobností spojeneckých armád, které se konaly v květnu a červnu 1939, byly pouhými výměnami vzájemných informací a ponechávaly všem spojencům úplnou volnost a nezávislost rozhodování. Pouze s Francií byly rozhovory konkrétnějšího charakteru.

* * *

Takto mezinárodně-politicky zajištěna, šla Polska vstříc situaci, která se od poloviny r. 1939 stále tragičtěji zaostřovala.

e. 4/41
Přes závažnost dokumentů, které měla polská vláda o organizaci podvratné činnosti německé menšiny a říšských příslušníků na polském území, bylo nařízeno chovat se tak, aby nikde nebyla dána záminka do rukou německých k zákroku na ochranu svých příslušníků. Tato opatření, jak se později z činnosti páté kolony a výzvědných orgánů ukázalo, sahala až na mez samé bezpečnosti státu.

Přes to, že dne 21. srpna uzavírá SSSR přátelskou smlouvu o neútočení s Německem, polská vláda věřila v pevnost podpisu na smlouvách z r. 1932 a 1933 a nezvětšila obranu východní hranice nad stavy jednotek KOP. a ON. (KOP — Korpus ochrony pogranicza — asi naše SOS., ON. — Obrona Narodowa — asi Home Guard). Teprve později vyšla z dokumentů na jevo tajná doložka německo-sovětského paktu o rozdělení polského území mezi oba signatární státy, pro případ války. (Viz „Modrá kniha“ V. Britanie a „Bílá kniha“ Polska.)

V srpnu 1939 bylo vidět, že síla tlaku, který vykonává Německo na svého vojensky daleko slabšího souseda a který vyvrcholuje v známých 16 bodech německých požadavků inscenovaných dne 30. srpna ve Varšavě, není vyvolána požadavkem jednoho přístavu nebo 25 km. širokého pásu země. Jasným bylo, že německá nepřičetná zuřivost je vyvolána polským „Ne“, které první v Evropě postavilo se v cestu německé expansivní dráze v opanování Evropy a světa.

Německo, které si nebylo naprosto jisto proti západu a věrno své strategické zásadě schlieffenovské boje jen na jedné frontě, podniká v předvečer nástupu na Polsko ještě diplomatickou ofensivu prostřednictvím Říma v Paříži. Ciano navrhuje Bonnetovi proposici svolání konference, na níž by se rozhodly sporné otázky nejen mezi Polskem a Německem, ale současně i ostatní sporné body, které přicházejí v současné době v úvahu. Francie, nepřipravená dosud na válku tak jako Anglie, byla by přijala Cianiův návrh, ale jasné stanovisko londýnské vlády, vyjádřené krásně v telefonickém rozhovoru zahraničního ministra Halifaxe s jeho francouzským kolegou dne 3. září ráno, donutilo Francii k vypovězení války Německu. Tak se rozpoutává evropská válka teprve třetí den tvrdého polského odporu proti násilnému přepadení.

* * *

Polská armáda, která byla, tak jako naše, tvořena po roce 1918, ale měla za sebou již zkušenosti vítězné války 1920, měla podle posledního mobilizačního plánu z r. 1936 míti plný stav 1 a 3/4 mil. Tyto síly byly rozvrženy do 40 pěších divisí (včetně

č. 4/49

druhého sledu) 2 motorisovaných brigád a 11 brigád jezdeckých. Mimo tyto vyšší jednotky stálo 50 pěších praporů, 7 kulometných praporů a 35 praporů Obrony Narodowe, 29 rot těžkých a 9 rot lehkých tanků a 10 pancéřových vlaků. Pokud se týče letectva, polská čísla sice uváděla 1.500 strojů, ale v okamžiku vypuknutí války bylo bojové akce schopno pouze 377 letadel, organisovaných v jedné brigádě stihací a jedné bombardovací a několika letkách stihacího a bojového letectva, přiděleného jednotlivým velitelství armád.

Slabá motorisace (pouze jeden děl. pluk byl motorisován) a nedostatek letectva se vysvětluje jednak malým stavem civilní motorisace státu, špatnými poměrně komunikacemi a hlavně hospodářskou situací státu, který po zničení v letech 1914 až 1920 musil budovat celou hospodářskou výstavbu státu od základů. Nedostatek finanční únosnosti hospodářského života nedovoľoval vyzbrojení armády na takovou výši, jaká by byla odpovídala popularitě armády v širokých kruzích občanstva a nadějším na tuto armádu kladeným. Námitky spojenců proti vyhlášení všeobecné mobilisace předčasně i když byly známy německé nástupové plány, způsobily, že polská armáda stála dne 1. září — když ve 4.40 hod. zahájilo německé letectvo akci — na hranicích ve stavu 27 divisi pěchoty a 10 brigád jezdeckých.

Proti Polsku stála na německé straně vojenská síla dvou armádních skupin. Severní skupina: armáda gen. Bocka a 3. a 4. armáda ve Východních Prusích a v Pomoří. Jižní skupina, již velel gen. Rundstädt měla v prostoru mezi Oppeln a jižně Gleiwitz 10. armádu gen. Reichenaua, které byl svěřen hlavní úkol: útok na průmyslovou pánev katowickou s hlavním nápořem od jihozápadu na Varšavu. Obsahovala 6 divisi pancéřových a 6 pěších divisi. Severní křídlo této hlavní útočné skupiny kryla 8. armáda gen. Blaskowitze a na jihu od ní v prostoru moravskoslezském a slovenském stála 14. armáda Listova, sesílená na pravém křídle dvěma divisemi slovenskými. Ve vzduchu pracovaly proti Polsku dvě letecké armády: první gen. Kesselringa a na jihu 4. gen. Lohra. Tyto, podřízené vrchnímu veliteli operujících jednotek gen. Brauschitzovi, byly ještě během akcí posilovány jednotkami 2. a 3. let. armády, které byly ve svých úkolech podřízeny přímo maršálovi Göringovi. Celkový počet letadel, operujících proti Polsku se udává na 3.000 strojů. Počet pozemních jednotek zjištěných udává se na 47 pěších, 15 pancéřových a motorisovaných divisi, 1 brigáda jezdecká ve Vých. Prusích, nepočítaje motorisované svazy „SS“.

č. 4/41
Úmysl německého vrchního velení byl jasný: Prudkým leteckým útokem, bez vypovězení války ochromiti mobilizační schopnost polské armády a pak pozemními silami vésti rozhodující úder proti průmyslové části země a proti hlavnímu městu, při čemž se předpokládalo, že po pádu Varšavy se polský odpor rozpadne.

Hlavní úsilí bylo kladeno na 10. armádu Reichenauovu, která také 1. září zahájila útok na Czenstochovou a Katovice. Posilována na levém křídle útokem 8. armády Blaskowitzovy proti Lodži a na jihu levým křídlem Listovy 14. armády přes Těšín na Krakov stojí ve třetím dnu války v obou označených prostorech. V téže době 4. armáda získává spojení s Gdanskem útokem na Starogrod a Tzew, zatím co třetí armáda ze severních Prus postupuje jižním směrem a bojuje o přechody na řece Narew. Úkolem této skupiny bylo po přechodu Narewy postupovat východně řeky Bugu a spojit se s pravým křídlem armády Listovy, postupující ze Slovenska severně, aby tak byla polská armáda obchválena od východu a znemožněn jí ústup. Politický důvod této akce byl jasný. Německá armáda měla tak v krátké době držet polský východ dříve, než by se armády sovětské podle tajné doložky paktu z 21. srpna 1939 daly na pochod k obsazení přiřčeného území východně Bugu. Tento úkol se nesplnil díky hrdinně bojující nejslabší armádní skupině Karpaty, která do posledního dne bojů držela přístup ku Lvovu.

Když silné levé křídlo polské obrany, armáda Krakov byla obchvatnou akcí německých motorisovaných divisí vymanévrována a přinucena k ústupu, byla od jihozápadu otevřena cesta k Varšavě. Dotud ne úplně mobilisovaná záloha vrchního velitele v prostoru Radom — Kielce nebyla schopna, přes hrdinný odpor tento nápor ohromné síly soustředěných motorisovaných sil zadržet. Obrana Modlinu a Varšavy, na níž bylo útočeno ze tří směrů: severního, severozápadního a jihozápadního, ukázala vysokou úroveň polského vojáka, který přes nedostatečnou výzbroj a vážnoucí zásobování udržel vysokou morálku v obranném boji, o němž byl sám přesvědčen, že je beznadějný. Vedle Varšavy a Modlina jsou dále dvě místa v bojích o Polsko, která jsou hodna úcty celého světa. Je to obrana Westerplatte v Gdansku a obrana Helu. Soustředěné útoky pozemních, leteckých a námořních sil na těchto dvou maličkých úsecích polské půdy odrážela polská vojska do 30. září, doby, kdy již na ostatních úsecích zavládl mrtvý klid.

Polská armáda, nedostatečně vyzbrojená, s nedokončenou mobilisací, s těžkopádností hypických trénů, které způsobily

č. 4/41

těžké zádrže v zásobování ustupujících jednotek, s nedostatečnou obranou proti vzdušným útokům, prokázala vůli celého národa ve svobodě nejen žít, ale dovést si svobodu udržet i za cenu obětí a krve.

Českoslovenští vojáci po 15. březnu ocenili tuto zjevnou již tehdy vůli odolat a bránit se a odcházeli do sousedního Polska i přes to, že ještě v srdcích doutnal oheň odporu a nenávisti k vládě, která dovedla odtrhnouti z našeho těla kousek nej-cennější. Postavili se po bok bratrské armády polské a když dne 2. září 1939 dekretem presidenta Polsky byla utvořena na území Rzeczypospolitej Polskiej československá armáda také po jejím boku bojovali za „Naši i Vaši volnost“. Krev našich kamarádů, prolitá na půdě porobené Polsky je nejen obětí přinesenou na oltář Vlasti, ale je symbolem společného boje na obranu společných zájmů proti společnému a odvěkému nepříteli. Je symbolem, který zavazuje. Po dlouhých letech sporů a neshod zasvitlo slunce bratrského porozumění a hroby našich hochů na polských pláních, společně s těmi pod Cecovou, budou poutem bratrského porozumění pro nás a Poláky a budou tvrdým mementem pro našeho společného nepřítele: Němce, ať jsou jacíkoliv a v kteroukoliv dobu. Společná fronta slovanských národů proti Německu je zárukou trvalého míru v Evropě na tak dlouho, jak dlouho bude pevně semknuta a posvěcena krví společně prolitou v této válce, zárukou společné zahraničně-politické linie.